

43. Medya ve çocuk bağlamında çizgi filmlerde yer alan şiddet içeriklerinin analizi¹

Deniz KEBA EKİNCİ²

APA: Keba Ekinci, D. (2024). Medya ve çocuk bağlamında çizgi filmlerde yer alan şiddet içeriklerinin analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 771-793. DOI: 10.29000/rumelide.1455135.

Öz

Medya gündelik yaşantımızın önemli bir parçası haline gelmiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte hızla gelişen medya, toplum üzerindeki etkisini artırırken, reklamlar, çocuk programları ve özellikle çizgi filmler ile çocukların dünyasına girmektedir. Çocuklar izledikleri çizgi filmlerdeki karakterlerden, kahramanlardan, olaylardan ve konulardan etkilenmektedir. Medya özelinde televizyonun olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerinden bahsetmek mümkündür. Günümüzün en önemli sorunlarından biri olan şiddet ve şiddet içerikli yayınlar çeşitli mesajlarla ve çizgi filmler aracılığıyla çocuklara iletilmekte, onların yaşamlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu çalışmada tematik çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde yer alan şiddet içeriklerinin belirlenmesi ve ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Kasım-Aralık 2023 dönemi boyunca Türkiye’de yayın yapan tematik çocuk kanallarından TRT Çocuk, Minika Çocuk, Minika Go ve Cartoon Network ‘de yayınlanan amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenen toplam yirmi dört çizgi film nicel ve nitel olarak içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; analiz edilen çizgi filmlerin metinlerinde fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet öğeleri tespit edilmiş olup, en fazla sözel şiddet öğelerine rastlanmıştır. Çizgi filmlerin görsellerinde ise, en fazla psikolojik şiddet öğeleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Çocuk, Medya ve Şiddet, Çizgi Film ve Şiddet, İletişim Araştırmaları, İçerik Analizi

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %11

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 01.02.2024-**Kabul Tarihi:** 20.03.2024-**Yayın Tarihi:** 21.03.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1455135

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Arş. Gör. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü / Research Assist. Dr., Kocaeli University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity (Kocaeli, Türkiye), deniss34@hotmail.com, **ORCID ID:** 0000-0003-2723-992X, **ROR ID:** https://ror.org/0411seq30, **ISNI:** 0000 0001 0691 9040, **Crossreff Funder ID:** 501100004077

Analysis of violent content in cartoons in the context of media and children³

Abstract

Media has become an important part of our daily lives. Growing rapidly with technological developments, media not only increases its influence on society, but it also enters the world of children with advertisements, children's programs and especially cartoons. Children are affected by characters, heroes, events and plots in cartoons they watch. In terms of media, it is possible to talk about both positive and negative impacts of television. Violence and violent broadcasts, one of the most important problems of the present day, are conveyed to children with a variety of messages via cartoons and significantly affect their lives. In this study, it is aimed to determine and reveal the violence contents in cartoons broadcast on thematic children's channels. In line with this aim, a total of 24 cartoons specified via determined by purposeful sampling method from TRT Çocuk, Minika Çocuk, Minika Go and Cartoon Network, which are among thematic children's channels broadcasting in Turkey, in November- December 2023 period were analysed text via quantitative and qualitative content analysis method. According to the study results, physical, verbal and psychological violence elements were determined in the texts of the cartoons analyzed. Verbal violence elements were the most frequently encountered violence elements. Psychological violence elements were most frequently encountered in the visuals of the cartoons.

Keywords: Child, Media and Violence, Cartoon and Violence, Communication Research, Content Analysis

Giriş

Teknolojik gelişmelere eşlik eden kitle iletişim araçlarının cazibesi ve yaşantımızdaki yeri her geçen gün artmaktadır. Görsel ve işitsel yeni gelişmelere hızla ayak uyduran, toplum üzerindeki etkisini artıran medya araçları çocukların dünyasında da etkin bir şekilde var olmaktadır. En fazla rağbet gören kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonda, özellikle tematik yayıncılığın ortaya çıkmasıyla birlikte hedef kitesini çocuk olarak belirleyen kanalların sayısında artış yaşanmaktadır. Bu sayede çocukların televizyona olan ilgisi ve kendilerine yönelik hazırlanan içerikler karşısında artan ekran süreleri yeni tartışmaları ve araştırmaları ortaya çıkarmıştır.

Çocuklar izledikleri çizgi filmlerde yer alan görüntülerden, seslerden, kahramanlardan etkilenir. Her çizgi filmin iletmek istediği bir mesaj, ileti bulunmaktadır. Bu iletiler çocukların ilgisini çeken konularla, karikatürlerle, görsellerle süslenmekte, bazen simgesel anlatımla verilebilmektedir. Muhakeme yeteneği tam olarak gelişmemiş, bilişsel gelişim süreçleri devam eden çocukluk döneminde çocuklar, kendilerine sunulan içeriğin olumlu ve olumsuz yanlarını tam olarak idrak edemeyebilir. Çizgi filmde yer alan

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received – Turnitin/Rate: %11

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 01.02.2024-Acceptance Date: 20.03.2024-Publication Date: 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1455135

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

kahramanlarla kendini özdeşleştirebilir, taklit edebilir, ekran karşısında gördüklerini gerçek hayatta deneyimlemek isteyebilir. Verilen aldatıcı mesajlar, şiddet ve saldırganlık içeren yayınlar onların fiziksel ve duygusal gelişimlerini, kişiliklerini ve davranışlarını olumsuz olarak etkilemektedir.

Yapılan araştırmalar çocuklara yönelik hazırlanan içeriklerde şiddete yer verildiğini göstermektedir. Özen ve Kartelli (2017)'nin Mayıs 2015 tarihi boyunca altı çocuk kanalında yayınlanan toplam 42 çizgi film üzerinde yaptıkları araştırma sonucuna göre; çocuklar için hazırlanan programlar % 61 oranında şiddet içermektedir. Huesman ve arkadaşları (2003) tarafından 15 yıl gibi uzun bir sürede gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda çocuklukta şiddete maruz kalma ile yetişkinlikteki şiddet eğilimi veya saldırganlık tutumu arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Yaşar ve Paksoy (2011)'un 5 yaş grubu çocukların izlediği çizgi filmlerdeki saldırganlık içerikli görüntülerin çocukların serbest oyunları arasındaki saldırganlık düzeylerine etkisini araştırdığı çalışmada, çocuklara saldırganlık içerikli ve eğitici içerikli olmak üzere iki çizgi film izletilmiştir. Daha sonra çocuklar oyun alanına alınarak gözlemlenmiştir. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş olup, çocukların saldırganlık içerikli çizgi film öğelerini oyunlarının başlangıç aşamasında daha çok kullandıkları tespit edilmiştir.

Günümüzde toplumların en önemli sorunlarından biri şiddettir ve şiddet yaşamın her alanında görülmektedir. Toplumun en küçük bireyleri olan çocuklar, kendilerine sunulan medya içerikleri karşısında savunmasızdır.

Televizyon çocukların en çok ilgi duyduğu, vakit geçirdiği medyadır. Medya sürekli olarak yeni içerikler, yeni kanallar üretmekte, yeni çizgi filmler yayınlamaktadır. Çocuklar ise kendileri için iyi veya kötü içeriğin ayrımını yapabilecek yetkinlikte değildir. Bu bağlamda, bu çalışmada tematik çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde yer alan şiddet içeriklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Türkiye'de yayın yapan tematik çocuk kanallarından TRT Çocuk, Minika Çocuk, Minika Go ve Cartoon Network 'de yayınlanan ve amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenen toplam yirmi dört çizgi film metinsel ve görsel olarak içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.

Literatürde çizgi filmler ve şiddet içerikleri ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır fakat, tematik kanallarda yayınlanan çizgi film içerikleri sık sık değişmektedir, yeni içerikler veya yeni çizgi filmler üretilmektedir. Dolayısıyla bu alanda araştırmaların belirli aralıklarla tekrarlanması, farklı boyutlarda analiz edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Teknolojik gelişmelerle medyanın etkisi artmaktadır. Fakat bu çalışma, yeni medyanın içerik üretim ve tüketim pratiklerinde yarattığı dönüşümden ziyade, teknolojik ilerlemelerin çizgi film yapım sürecinde daha ilgi çekici renkler, animasyonlar, grafik tasarımı, konu, jenerik ve müzik kullanımında ortaya çıkardığı yeniliklerdir. RTÜK'ün 2013 yılında gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre çocukların en fazla izlemekten hoşlandığı program türü çizgi filmidir. 2012 yılında gerçekleştirilen "Çocukların Medya Tüketimleri ve Yaşam Şartları" adlı araştırma sonuçlarına göre ise Türkiye'deki 8,5 milyon çocuğun %67'si çocuk kanallarını takip etmektedir. RTÜK tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen çocukların "Yeni Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Siber Zorbalık" araştırmasına göre, çocukların ilerleyen yaşlarda televizyon izleme oranı düşerken, küçük yaş gruplarında televizyon izleme oranı daha yüksektir. Bu araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'deki çocukların %47'si televizyonda çizgi film izlemektedir. Bu nedenle, bu çalışmada televizyonda yayınlanan tematik çocuk kanallarında yer alan çizgi filmler incelenmiştir.

1. Medya ve televizyonun çocuk üzerindeki etkisi

Medyanın toplum üzerindeki etkisi uzun yıllardır araştırılmakta ve tartışılmaktadır. Bu etkinin sınırları değişmekle birlikte medyanın hedef kitle üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir (Özkan, 2019, s.82). En yaygın medya araçlarından biri olan televizyon, belli bir toplumsal yapıya ait sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve teknolojik çıktıların bütünüdür. (Erdoğan ve Alemdar, 2001 s.169). Ortaya çıktığı zamandan itibaren her alanda insanların yaşamlarında var olmuştur. Mutlu (1991, s.14), televizyonun toplumdaki bireylerin yaşantılarında öğrendiklerini geliştiren, değiştiren, dünyayı gözümüzün önüne getiren özelliklere sahip olduğunu ifade etmiştir.

Televizyon; haber, eğlence, eğitim gibi işlevlerini bu amaçlara uygun mesajlar içeren programlar aracılığıyla kitlelere iletmektedir (Büyükbaykal, 2007, s.33). Televizyonun hedef kitlelerinden biri de çocuklardır. Çocuklar izledikleri reklam, çizgi film ya da programlar aracılığıyla aktarılan mesajlardan, görüntülerden etkilenmektedir. Ertürk'e göre farklı ekonomik, sosyal ve kültürel ortamda yaşayan çocukların televizyondan etkilenme oranı aynı değildir. Çocuğun yaşı, ne kadar süre televizyon karşısında kaldığı, hangi programı seyrettiği, kimlerle birlikte seyrettiği ve etkileşimini paylaştığı televizyon ve çocuk etkileşiminde önemli değişkenler arasındadır (2004, s. 271).

Televizyonun gündelik yaşamın bir parçası haline gelmesi ile birlikte özellikle çocuklar üzerindeki etkisi tartışılmaya başlanmıştır. Başlangıçta yapılan kısa süreli etki çalışmaları, televizyon izlemenin çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir. Fakat daha sonra yapılan araştırmalarda şiddet içerikli yayınların uzun süreli etkilerini ortaya çıkarmaya yönelik bir kuram olan "ekme kuramı" ile şiddet içeren programların çocukları sakinleştirdiği savı terkedilmiş, geçerliliğini yitirmiştir (Yağlıcı, 2019, s.124-125).

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini saymak gerekirse; anne-baba ilişkisi, okuma, düşünme ve başarı, tüketim toplumunda birey olma, cinsel kimlik ve karşı cinsle olan ilişkiler, kültürel yabancılaşma, dil gelişimi ve dilin yozlaşması ve son olarak çocukların kendi kimliklerinin oluşması üzerinde etkili olduğu şeklinde sıralanabilir (Büyükbaykal, 2007, s.35) Haktanır'a göre televizyonun etkilerinden biri en önemli ifade aracı olan dil üzerinedir. Bu etki iki şekilde ortaya çıkmaktadır :Çocukların kullandıkları kelime dağarcığının azlığı ve dilin yozlaşması (2009, s. 287). Çaplı'ya göre ise çocukların televizyon karşısında çok fazla vakit geçirmesi, sosyalleşmelerini engellemekte ve zamanla sosyal ilişkileri etkileyerek çocukların içine kapanmasına neden olmaktadır (1996, s. 78). Gentile ve Anderson (2006) içeriğinde şiddete yer veren video oyunları ve diğer televizyon programlarının, uzun vadede çocukların saldırgan ve uygunsuz davranışlarını artırmaya katkısı olacağını ifade etmiştir.

Gerbner'in ifade ettiği "mutlu şiddet" kavramı, televizyonun fiziksel saldırganlık olaylarını tasvir edişini tanımlamaktadır. Hızlıdır, soğukkanlıdır, heyecanlıdır ve mutlu son ile biter çünkü bir sonraki reklamı alıcıya iletmek zorundadır. Gerbner daha sonra "acımasız dünya sendromu" adlı teorisini geliştirmiştir. Bu teoriye göre, kişinin yaşadığı evde çok fazla televizyon izleniyorsa, o kişi daha az televizyon izleyen fakat aynı dünyada yaşayan komşusundan daha kötü bir dünyada yaşıyordur. Televizyon programları kötü korkuları ve endişeyi beslemektedir (Gerbner, 1994, s.40)

Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'nun 2013 yılında gerçekleştirdiği "Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması" verilerine göre, 6-18 yaş aralığındaki çocukların % 65.8'i günde 1-3 saat televizyon izlemektedir (2013, s.28) Amerika'da yapılan bir araştırmanın verilerine göre 2-5 yaş aralığındaki çocukların televizyon izleme süresi haftada yaklaşık olarak 27 saattir, izledikleri programlar

ise çizgi filmleri ve yetişkinler için hazırlanan programları kapsamaktadır (Centerwall, 1992, s. 3060). Ayrıca bir başka araştırmaya göre okul öncesi ve ilkokul grubu çocukların % 62'si günde 2 saati, bu grup çocukların % 8,3'ü ise günde 4 saati televizyon seyrederek geçirmektedir (Yalçın vd. 2002). Avustralya'da gerçekleştirilen bir araştırma sonucuna göre ise, günde ortalama 90 dakikasını televizyon karşısında geçiren 6-7 yaş grubu 2 bin 143 çocuktan bahsedilmektedir (Brown vd. 2010).

Televizyondan en fazla etkilenen grup, çocuklar ve gençlerdir. Bu durum onların oyunlarını ve davranışlarını etkilemektedir. Televizyonun seyirciler üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlı çalışmalarında, alkol ve sigara kullanımından, anti sosyal kişilik yapısına, öfke ve saldırganlığa kadar birçok konuda televizyonun olumsuz etkilere sebep olduğu tespit edilmiştir (Ayrancı, Köseoğlu ve Günay, 2004, s. 133-140).

Çocuklar televizyonda gördüklerini taklit ederek öğrenebilirler, bu çocuklar için televizyon öğretmen konumundadır. Çocuklar görerek, duyarak, olayları, durumları ve nesnelere hareketli olarak tanır ve çizgi filmlerde karşısına çıkan kahramanları benimserler ve kendileri ile özdeşirirler. Gerçek hayatta karşısına asla çıkmayacak, ilginç özelliklerle donatılan, dünyayı kurtaran kahramanlar çocukları etkilemektedir. Buradaki önemli sorun çocukların gerçeklik algılamaları ve yaşamlarında bu gerçekliğin karşılığını bulamamaları ve kurgu ile gerçeklik arasındaki ayrımı yapamamalarından kaynaklanmaktadır (Akyüz, 2013, s. 117-118).

Çocuklar, gelişimsel dönemlerinin bir özelliği olarak, olayları somut algılayabilirler ve hayal güçleri çok geniştir. Gerçek ve gerçek olmayan olayların ayrımını yetişkinler kadar kolay algılayamamaktadırlar. Televizyon karşısında yetişkinlere göre korunmasız durumdadırlar. Yapılan çalışmalar özellikler çocukların ve ergenlerin medyada yer alan şiddet içeriklerinden çeşitli şekilde etkilendiklerini ortaya koymaktadır (Evinç, Akdemir ve Özdemir, 2010, s.411).

2. Çizgi filmler ve çocuk ilişkisi

Çizgi filmler çocukların en çok ilgi gösterdiği, izlediği ve görselliği nedeniyle etkilendiği programlar arasındadır (Utma, 2022, s. 876). Çizgi filmlerde verilmek istenen bir ileti vardır ve genellikle simgesel anlatım ile bu ileti hedef kitleye sunulur. Çizgi filmlerde konu, içeriğin ilgi çekici olmasının yanında nasıl sunulduğu ve etkilendiği de önemlidir. Bu nedenle, çizgi filmlerin yapısı içerisinde öykü önemlidir. Genellikle iki temel yapıya göre hazırlanırlar. Bu dramatik yapıdan ilki bir yanlış düzeltmeyi, onarmayı, araştırmayı ve geziyi içerirken, ikincisi; simgesel ve soyut amaçları gerçekleştirmeyi, birliktelik ve var olmayı, toplumsal düzeni, yaşamı içermektedir. İlk tür çizgi filmlerin amacı eğlence iken, ikinci türde çizgi filmlerde gruba ait ihtiyaçlar söz konusudur ve işler ortaklaşa yapılır (Güler, 1989, s. 172).

Çizgi filmler, müzik ve görsel öğelerden oluşmakta, tek kare çekim ile varlıklara ve çizimlere hareket kazandırmakta ve belirli mesajları izleyicilere iletmektedir. Çocuklara doğruyu göstermek, onları eğitmek ve öğretmek çizgi filmlerin amaçları arasındadır. (Görmez, 2018, s.97). Güler'e (1989) göre çizgi film karakterleri üç grupta toplanmıştır. Bunlar hayvanlar, insanlar ve hayali kişilerdir. Çizgi filmlerin hayvansal karakterlerle dolu olmasının bir nedeni vardır. Hayvan karakterleri olan çizgi filmler sayesinde çocuğun iç dünyası hayvanlar aracılığıyla yansıtılır. Hayvan karakterleri, çizgi filmlerde oyunun başkahramanı veya insanlara yardımcı olan nitelikleriyle kullanılır. Oyunun başkahramanı olduklarında doğaya ait olarak gösterilen hayvanlar, kendi özelliklerine konuşma özelliği de eklenerek sunulurlar. "Miki Fare" örneğinde olduğu gibi, hem çocuk hem yetişkin özellikleri ile insanı oynayarak,

insanın bir simgesi haline gelmektedirler. Diğer kullanım şeklinde ise, insanlara yardım eder, her zaman iyi ve doğrudan yanadır. Çizgi filmlerde insan karakterleri genellikle sınırlıdır.

RTÜK'ün 2013 yılında gerçekleştirdiği araştırma sonucuna göre öğrencilerin izlemekten hoşlandığı program türleri %28,7 oranı ile “çizgi filmler”, % 20.5 oranı ile “yarışma programları” ve % 15.6 oranı ile “yerli diziler”dir. İlkokul öğrencilerinin çizgi film seyretme oranı %62'dir. Bir araştırma ya göre çocukların çizgi filmlere olan ilgisi on yaşına kadar yükselmekte, on yaşından sonra ise düşmektedir (Cesur ve Pakar, 2007, s. 108).

Konu, karakter ve hareket bağlamında oluşum gösteren çizgi filmler, ulusal kanallarda sabah ve öğleden sonra olmak üzere yayınlanırken, tematik çocuk kanallarının ortaya çıkmasıyla birlikte günün her saati çocukların seyredebileceği duruma gelmiştir (İlhan ve Çetinkaya,2013, s.317).

“İçerik olarak ortak özellikteki spor, belgesel, müzik gibi benzer programlarda yayın yapan televizyon kanalına tematik kanal denilmektedir” (Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun-3984, 2015). Televizyonda yayınlanan çizgi filmler genellikle tematik çocuk kanallarında yayınlanmaktadır. 2012 yılında gerçekleştirilen “Çocukların Medya Tüketimleri ve Yaşam Şartları” adlı araştırma sonuçlarına göre Türkiye'deki 8,5 milyon çocuğun %67'si çocuk kanallarını takip etmektedir (Koloğlu, 2013'den aktaran Zen ve Kartelli, 2107, s.83). 1997 yılında kurulan Maxi Tv, Türkiye'deki ilk çocuk kanalı olma özelliğine sahiptir (Doğan ve Göker, 2012, s. 10). Günümüzde ise ücretli veya ücretsiz erişim sağlanabilecek çok sayıda tematik çocuk kanalı mevcuttur.

Alanında uzman kişiler tarafından hazırlanan çocuk programları ve çizgi filmlerde çocukların ilgisini çekmek amacıyla, teknolojik gelişmelerden yararlanılmaktadır. Özellikle görsel tasarımlar, jenerikler, animasyonlar, ilgi çekici renkler ve konular kullanılmaktadır. Etki gücü yüksek olan medya, çizgi filmlerin içeriklerinde olumlu ve olumsuz mesajları çocuklara iletmektedir.

Yapılan çalışmalar çizgi filmlerin çocuklar üzerinde bir takım olumlu etkilerin olduğunu göstermektedir. Yardımlaşma duygusunu geliştirme, paylaşma, empati kurma, sosyalleşme, dil gelişimi, çabuk öğrenme, keşfetme becerisi örnek olarak gösterilebilir (Önder ve Dağal, 2006, s.174 ; Zimmerman ve Christakis, 2005). Bunun yanı sıra çocuklar gördüklerini sorgulamadan alma eğiliminde olduklarından dolayı şiddet ve korku içeren çizgi filmlerden birçok anlamda olumsuz olarak etkilenmektedir.

2.1. Çizgi filmler ve şiddet olgusu

Çocukların özellikle okul öncesi dönemde şiddetle tanışması ve şiddeti benimsemesinde çizgi filmlerin etkisi oldukça büyüktür. Okul çağı ise, şiddete eğilim gösteren ve saldırgan davranışlarda bulunan çocuklar açısından önemli bir dönemdir. Çocukların bu dönemde bilişsel gelişimlerinde hızlı bir gelişme yaşanır, kavrama yetenekleri gelişir, dikkatleri artar, anlatılan olaylardan sonuçlar çıkarabilirler, çizgi filmlerdeki karakterlerin davranışlarını hareketlerini onaylar, taklit ederler. Çocuklardaki şiddet eğilimi özellikle bu dönemde, izledikleri programların içeriklerine göre ortaya çıkar. Şiddet içerikli programlar izleyen, şiddet eğilimi olan karakterleri kendilerine kahraman olarak seçen çocuklarda saldırgan davranışların ortaya çıktığı veya arttığı görülmektedir (Dağ vd. 2005, s.14).

Batlaş'a göre şiddet, insanların sakatlanması, yaralanmasına, psikolojik ve fizyolojik zarara uğramasına, yaşam sürelerinin bitmesine sebep olan bireysel veya toplu hareketlerdir. Saldırganlık ve şiddetin ortaya çıkmasında rol oynayan faktörler bulunmaktadır. Bunlar biyolojik, sosyolojik ve sosyal faktörlerdir (2004, s.89). Şiddet olgusunu çalışmanın konusu dahilinde dört başlık altında açıklamak mümkündür.

Bunlar; fiziksel şiddet, sözel şiddet, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddettir. Fiziksel şiddet: şiddetin en görünür türüdür. Kişilerin bedenlerine yönelik acı verici edimlerdir. Fiziksel şiddete örnek olarak, vurma, tekme atma, bıçaklama ve silah kullanma gibi kişiyi ölüme sürükleyen, acı veren eylemler verilebilir (Ünsal, 1996, s.31). Sözel şiddet: küçük görme, bağırma, hakaret etme, kişiliğini önemsememe, lakap takma gibi davranış biçimidir (Uluocak vd. 2014, s. 20). Psikolojik şiddet: psikolojik şiddete başvuran kişi şiddet mağduruna yönelik değer duygusuna, kişiliğine, saygısına zarar verici eylemlerle kişiyi kontrol altına almasıdır (Güz, 2007, s. 89). Ekonomik Şiddet ise, iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Birincisi, ailenin çocuğun maddi ihtiyaçlarını karşılayamamasıdır. Diğeri ise, çocuğun erken yaşlarda çalıştırılması, dilendirilmesi, hırsızlığa yönlendirilmesidir (Şenol ve Mazman, 2014, s. 14).

Şiddet içerikli çizgi filmlerde kötüler kocaman, çirkin ve aptaldırlar, güçsüzler üzerinde hakimiyet kurmuşlardır ve onlara eziyet etmektedirler. İyiler ile kötüler vardır, aralarındaki çatışmayı her zaman kötüler başlatır, kazanan ise her zaman iyiler olmaktadır. Seyirciye verilen mesaj, iyiler ile kötüler arasındaki savaşı kazanmak için her türlü şiddet yöntemi kullanılabilir şeklindedir. Şiddet içerikli çizgi filmlerde kahramanlar genelde erkektir fakat son dönemlerde kız çocuklarına yönelik şiddet içeren çizgi filmlerde görülmektedir. Kahramanlar şiddet kullanırken, verilen mesajlar bağırma şeklindedir. Bu durum aynı zamanda bir güç göstergesi sayılabilir. Çocuklar bu durumdan hoşlanır ve etkilenirler, kendi oyunlarında da komut verirken yüksek sesle konuşurlar (Işsever, 2008: 117).

Yaşar ve Paksoy (2011)'un beş yaş grubu çocuklar üzerindeki çalışmasında, çizgi filmlerdeki saldırgan içerikli görüntülerin, çocukların serbest oyunları sırasındaki saldırganlık düzeylerine etkisi araştırılmıştır. Çocuklara iki adet çizgi film izletilmiştir. Bunlardan biri şiddet içerikli iken, diğeri eğitici içeriklidir. Daha sonra çocuklar oyun alanında gözlenmiştir. Çocukların oyunları başlangıç, uygulama ve bitiş olmak üzere üç aşamada incelenmiştir. Bu şekilde çizgi filmdeki unsurların oyunda nasıl ve hangi amaçla kullandıkları incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda, çocukların şiddet içerikli unsurları oyunlarının başlangıç evresinde kullandıkları, diğerevrelere taşımadıkları saptanmıştır. Şiddet içerikli çizgi filmler izlendikten sonra görülen olumsuz davranışların süreklilik göstermediği gözlenmiştir. Çocuklar eğitici içerikli çizgi film izledikten sonra, oradaki unsurları oyunlarına yansıtmamışlardır fakat daha sakin oyunlar oynadıkları saptanmıştır.

2011 yılında, 92 çocuk üzerinde yapılan bir başka araştırmada ise, kendilerine uygun olmayan içeriklere maruz kalan çocuklarda saldırganlık eğilimi yüksek, sosyal davranış eğilimleri ise düşük bulunmuştur (Connors vd. 2011).

Televizyonun etkileri ve şiddet özelinde yapılan çalışmalar dört kuram üzerinde toplanmaktadır (Rigel, 1995, s. 215). Bunlar: Arınma kuramı, Saldırganlık kuramı, Takviye Saldırganlık kuramı ve Deneysel Öğrenme kuramıdır. Arınma (Catharsis) kuramı Aristo tarafından ortaya konmuştur. İnsanın içerisinde bulunan saldırganlığa ait güdülerin açığa çıkarılması ile azalabileceğini ifade etmektedir. Televizyondaki şiddeti izleyerek, şiddet güdüsünden temizlenme, kurtulma süreci biçiminde tanımlanan bu kuram, insanın doğası gereği içinde bulunan saldırganlık dürtülerinin, televizyonda benzer olayları izleyerek, açığa çıkması ve bu duygulardan arınması anlamına gelmektedir. Leonard Berkowitz bu kavramı iletişim alanında kullanmıştır. Bu kuram kapsamında, televizyondaki şiddeti izleyen çocukların şiddet ve saldırganlık duygularından kurtulup rahatladıklarını öne sürdüğü görüşler bulunmaktadır (Aydemir, 2014, s.168). Ancak yapılan deneysel çalışmaların bulguları arınmayı desteklememektedir. Çocuklar, şiddet içerikli çizgi filmleri izledikten sonra, bu tür görüntüleri izlemeyenlere göre daha fazla saldırgan davranışta buldukları görülmüştür (Evinç, Akdemir ve Özdemir, 2010, s.418).

Saldırganlık kuramı; kişinin gördüğü şiddet heyecanını artırır ve uygulamaya koymasını kolaylaştırır. Benzer anlayışa sahip diğer kuram ise, Takviye Saldırganlık kuramıdır. Saldırganlık eğilimi yüksek olan kişiler, ekrandaki şiddeti gerçek hayatta uygulamak için deneyim olarak algırlarlar. Dördüncü kuram ise Deneysel Öğrenme kuramıdır. Bu kuram daha çok çocuklar üzerinde uygulanabilir. Öğrenme sürecinde olan çocuk, göstergesel ortamdaki şiddeti görür ve gördükleri çocuğun karakterinin biçimlenmesinde rol oynar (İldeş, 2002, s. 67).

Şiddet ile ilgili ileri sürülen bir diğer kuram ise, Kanıksama kuramıdır. Bu kurama göre, medya da şiddet içerikli yayınları seyreden, maruz kalan izleyiciler zamanla şiddeti normal görmeye başlar. Bunun sonucunda uzun süre şiddet içerikli yayınlar izleyenler ya da maruz kalanlar gerçek hayatta şiddetle karşılaştıklarında şiddete karşı duyarsızlaşabilmektedir (İpek, 2007, s.239). Evinç ve arkadaşlarına göre (2010, s.415), zamanla şiddete, acıya, saldırganlığa duyarsızlaşmaya başlayan, tepkisiz kalan çocuklarda daha sonra sindirme ve boyun eğme görülmektedir. Davranışlar ve görüntüler gittikçe normalleşmeye ve kabul görmeye başlar. Duyarsızlaşma ile birlikte empati duygusunda bozulmalar yaşanmaktadır.

İnceoğlu'na göre şiddetten en mağdur olan çocuklardır. Her çocuk kendi kişiliği ve karakteri doğrultusunda şiddetten etkilenir. Korku düzeyi yüksek olan çocuklar şiddet içeriklerine maruz kaldıklarında daha endişeli, tedirgin ve korkak olurlar. Ayrıca Rambo gibi kahramanlar sorun çözücü olarak algılanırken, Tom ve Jerry gibi karakterler eğlence adı altında sevimlilik maskesi ile şiddet eylemlerini gerçekleştirmektedir (2000, s. 14). Çizgi filmlerin içinde yer alan eğlence unsurları şiddeti önemsizleştirmektedir. Şiddetin sonuçlarının komediyle karışık gösterilmesi ve gerçeği yansıtmaması çocukların şiddet davranışını bir çözüm yolu olarak öğrenmeleri açısından risk oluşturmaktadır (Kane vd., 1977)

Şiddet içerikli çizgi film seyreden çocuklarda bir süre sonra bu görüntülerin etkileri gözlemlenebilir. Akkan (2008)'e göre şiddet görüntülerine maruz kalan çocuklarda; başka insanların üzüntülerine karşı hassasiyetlerinde azalma, şiddetten yeterince rahatsız olmama, çevresine karşı şiddet eğiliminde artış gibi birtakım etkiler görülebilmektedir (Aktaran, Şeşen ve Ertürk, 2018, s.339).

Luther ve Legg (2010)'e göre televizyonda yayınlanan çizgi film içeriklerinde fiziksel ve sosyal saldırganlık örnekleri bulunmaktadır. Çocuklara şiddeti ve saldırganlığı taklit edebilecekleri kesici aletleri kullanma, bombalama, ateş etme gibi şiddet içerikli olaylara yer verilmektedir (Can, 1995). Okul öncesi dönemdeki çocukların izledikleri çizgi filmlerdeki şiddet unsurlarını inceleyen bir çalışma sonucuna göre Trt Çocuk kanalında yayınlanan Rafadan Tayfa adlı çizgi filmde sözel ve psikolojik şiddet unsurlar tespit edilmiştir (Yıldız, 2016).

Mahmood, İftikhar ve Bhatti'nin, Hindistan'da 100 çocuk ve 100 veli ile gerçekleştirdikleri, şiddet içeren çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmada, çocukların korku ya da şiddet içerikli çizgi filmleri izledikleri ortamın önemine değinmişlerdir. Ebeveyn rehberliği olmadığında çocukların korku veya anti sosyal davranışlar geliştirebileceğini ortaya koymuşlardır (2020, s. 689).

Türkiye'de çizgi filmler ve şiddet konulu son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında; Atik ve Ebrin (2015) çizgi filmlerde sempatik şiddet olgusunu TRT Çocuk çizgi filmleri örneği üzerinden analiz etmiş olup, sempatik şiddet bağlamında incelenen 28 çizgi filmde en yüksek oran Cille, Keloğlan Masalları ve Kuzucuk çizgi filmlerine aittir. Yıldız (2015) 3-6 yaş çocuklarının en çok izlediği 14 çizgi filmi analiz etmiştir ve 14 çizgi filmin 11'inde şiddet öğesine rastlandığını belirtmiştir. Aral ve Kadan (2019)'ın

çalışmasında çocukların en fazla izlediği çizgi film olarak belirlenen “Keloğlan” adlı çizgi filmde şiddet öğelerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Özen ve Kartelli (2017) Türkiye’deki çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet olgusunu analiz ettiği çalışmasında, incelenen çizgi filmlerin %71, 43’ünde şiddet olgusuna rastlandığını belirtmiştir. Üstündağ ve Şenol (2021), şiddet ve korku öğelerini Trt Çocuk kanalı örneği metinsel ve görsel içerikler üzerinden analiz etmiştir.11 çizgi film ve toplam 149 bölüm incelemiş olup, çizgi film metinlerinde sözel ve fiziksel şiddet öğeleri tespit edilmiştir. Fiziksel şiddet öğesi en fazla “Doru” adlı çizgi filmde yer alırken, psikolojik şiddet “İbi” adlı çizgi filmde bulunmuştur. Korku öğeleri ise en fazla “Maysa ve Bulut” ile “İbi” adlı çizgi filmlerinde tespit edilmiştir.

3. Yöntem

3.1. Araştırma modeli

Çalışmada örneklem olarak belirlenen çizgi filmlerin metinsel ve görsel içerikleri nitel ve nicel içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Arık (1992, s.119)’a göre belli bir amacı olan sözel ve yazılı verilerin sınıflandırılması, belirlenen kavramların ve değişkenlerin ölçülmesi, anlamlandırılması için kategorilere ayrılmasına içerik analizi denilmektedir. Var olan bir durumu, bir sosyal gerçeği açığa çıkarmayı sağlayan içerik analizi gözlem, mülakat, açık uçlu sorular, çeşitli testler, belgeler, mektup, hatıra, gazete, dergi, televizyon yayını, radyo yayını gibi materyallerin analizinde uygulanabilen bir yöntemdir. Bilgin’e (2000, s.105) göre ise, çağımızda imgesel mesajların önemi giderek artmaktadır. Sinema, televizyon, video, poster, gibi iletişim araçlarının ürettiği ve ilettiği imgesel mesajlar bazen tek başına bazen de yazı ve sözle birlikte bulunmaktadır.

Çalışmada anlamsal içerik analizi türü uygulanmıştır. İçeriğin ana konu alanlarını ve bu alanların içerisinde girebilecek özel alt alanları meydana çıkarmak amacıyla kategoriler oluşturma durumuna anlamsal içerik analizi denmektedir. Araştırmacı anlamsal içerik analizinde genel ve alt kategorileri belirlemelidir (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 112). Bu çalışmada kullanılan içerik analizi ölçütü Aral ve Kadan (2019), tarafından gerçekleştirilen “Çizgi Filmlerde Yer Alan Şiddet Öğelerinin İncelenmesi” adlı çalışma ve Üstündağ ve Şenol (2021) tarafından gerçekleştirilen “Çizgi Filmlerde Yer Alan Şiddet ve Korku Öğelerinin İncelenmesi: TRT Çocuk Kanalı Örneği” isimli çalışmalarda kullanılan analiz kriterleri geliştirilerek hazırlanmıştır.

Tablo 1. İçerik Analizi Kategoriler ve Alt Kategoriler

Şiddet İçerikleri		
	Metinsel İçeriklerde	Görsel İçeriklerde
Şiddet Türü /Kategoriler	Alt Kategoriler	Alt Kategoriler
	<p>Vurma : (Fiziksel Saldırıda bulunma) Vurma Sesi/Efekt/İfadesi</p> <p>Tekmeleme: (Ayakla/Bacakla fiziksel saldırıda bulunma) Tekme Sesi/Efekt/İfadesi</p> <p>Yumruk Atma/Tokat Atma: (Elle ya da kolla fiziksel saldırıda bulunma) Yumruk/Tokat/ Sesi/ Efekt/İfadesi</p>	<p>Vurma: Fiziksel Saldırı/Vurma Görüntüsü</p> <p>Tekmeleme: Tekme/Tekleme Görüntüsü</p> <p>Yumruk Atma/Tokat Atma: Yumruk-Tokat/Yumruklama-Tokatlama Görüntüsü</p>
	<p>Canını Acıtma: (Çimdikleme, saçını çekme vs) sesi/efekt</p>	<p>Canını Acıtma: (Saç çekme/çimdikleme vs.) görüntüsü</p>

Fiziksel Şiddet	Saldırma: (Üstüne çıkmak, boğuşmak, ezme vs.) Sesi/ Efektü/İfadesi	Saldırma: (Üstüne çıkmak, boğuşmak, ezme vs.) görüntüsü
	Etrafa Zarar Verme: (Nesneleri etrafa fırlatma/kırma/parçalama vs.) Sesi/ Efektü/İfadesi	Etrafa Zarar Verme: Nesneleri etrafa fırlatma/kırma/parçalama vs.) Sesi
	Kavga Etme: (Dayak Yeme/Dayak Atma) Sesi/ Efektü/İfadesi	Kavga Etme: (Dayak Yeme/Dayak Atma) Görüntüsü
	Yaralama: (Bedenin uzuvlarını kullanarak, ya da bir cisim aracılığı ile Bedene zarar verme, morartma, kanamaya neden olma vs.) Sesi/ Efektü/İfadesi	Yaralama: Bedenin uzuvlarını kullanarak, ya da bir cisim aracılığı ile Bedene zarar verme, morartma, kanamaya neden olma vs.) Morarma, kan vs. görüntüsü
	Öldürme: (Bir canlının yaşamına son verme) sesi/efektü/ifadesi	Öldürme: (Bir canlının yaşamına son verme), ölü bitki, hayvan, insan görüntüsü
Sözel Şiddet	Bağırma: Konuşmada ses yükseltme	Bağırma: Bağırılan ya da bağırın kişi görüntüsü
	Azar: Kaba ve sert sözlerle eleştiri	Azar: Azarlanan veya azarlayan kişi görüntüsü
	Hakaret: Onur kırıcı kötü söz, yakıştıрма	Hakaret: Hakaret edilen veya hakaret eden kişi görüntüsü
	Eleştiri: Kişinin ya da olayın olumsuz yönlerini değerlendirme	Eleştiri: Eleştirilen ya da eleştiren kişi görüntüsü
	Küfür: Konuşmada sövme ve argo söz kullanımı	Küfür: Küfür eden ya da küfür edilen kişi görüntüsü
Psikolojik Şiddet	Korkutma: Kişinin psikolojisini etkileyecek sözler, tehditler vs. kullanımı	Korkutma: (Kızgın/Aşırı kızgın yüz ifadeleri, Çatık kaşlar, sivri dişler, büyük ve tehlikeli hayvanlar, kesik vücut parçaları gösterme vs. görüntüsü)
	Endişe: Kaygı ve üzüntü verici sözler	Endişe: Endişeli yüz ifadesi, üzgün yüz ifadesi, telaşlı hareketler vs. görüntüsü)
Ekonomik Şiddet	Çocuğun Çalıştırılması: Çocuğun çalıştırılması konulu sözler, ifadeler/konuşmalar	Çocuğun çalıştırılması: Çalışan çocuk görüntüsü
	Çocuğun Maddi İmkanlarını Kısıtlamak: İstemli olarak Harçlık/Para vermeme konulu sözler, ifadeler	Çocuğun Maddi İmkanlarını Kısıtlamak: İstemli olarak Harçlık/ Para verilmeyen çocuk görüntüsü

Örnekleme çerçevesinde belirlenen çizgi filmlerin metinsel ve görsel içerikleri yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi şiddet türü ve oluşturulan alt kategoriler bağlamında analiz edilmiştir.

Çalışmada Türkiye’de Türksat A4 uydusu ile ücretsiz erişim sağlanabilen tematik çocuk kanallarından; Trt Çocuk, Minika Çocuk, Minika Go ve Cartoon Network’de Kasım-Aralık 2023 tarihi boyunca

yayınlanan çizgi filmlerden örneklem kapsamında belirlenenler nitel ve nicel içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Çalışmanın araştırma soruları şu şekilde oluşturulmuştur.

- 1.İncelenen çizgi filmlerde şiddet içerikleri yer almakta mıdır?
- 2.İncelenen çizgi filmlerde yer alan şiddet içerikleri, yapım türüne göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 3.İncelenen çizgi filmlerde yer alan şiddet içerikleri, ilgili çizgi film kanallarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 4.İncelenen çizgi filmlerde yer alan şiddet içerikleri, şiddet türüne göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

3.2 Evren ve örneklem ve sınırlılıklar

Tematik çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde yer alan şiddet içeriklerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın evrenini Türkiye’de yayın yapan tematik çocuk kanallarında yayınlanan tüm çizgi filmler oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Amaçlı örneklem yönteminde, örnekleme dahil edilen kişi veya nesnelerin çalışma amaçlarına uygun yanıtlar verebilecek özellikte olması önem taşımaktadır (Aziz, 2008: 55). Türkiye’de yayın yapan, ücretsiz erişim sağlanabilen ve Demirkol (2013, s. 24)’un çalışmasında belirttiği en çok izlenen tematik çocuk kanallarından TRT Çocuk, Minika Çocuk, Minika Go ve Cartoon Network ‘de günlük yayın akışı içerisinde yer alan Kasım-Aralık 2023 dönemi boyunca yayınlanan ve amaçlı örneklem yöntemi ile seçilen toplam yirmi dört çizgi film çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir. Çalışma tematik çocuk kanallarının hitap ettiği yaş grupları çerçevesinde, 3-15 yaş grubu çocuklara yönelik hazırlanan çizgi filmleri kapsamaktadır.⁴

Örneklemin amaçlı örneklem çerçevesinde belirli çizgi filmlerle sınırlandırılmasının bir nedeni, bu alanda yapılan çalışmalarda daha önce analiz edilen çizgi filmlerin tekrarı olmaması gözetildiğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bir diğer sınırlılıktaki zamanın kısıtlı olmasıdır.

Tablo 2. Televizyon Çocuk Kanalları ve Analiz Edilen Çizgi Filmler

Çocuk Kanalları	Sayısı	Çizgi Filmler
Trt Çocuk	6	Kehribar Boncuk, Nils , Heidi, Dennis Gnasher, Sagun, Z Takımı
Minika Çocuk	6	Kaplan Daniel’in Dünyası, Neşeli Dünyam, Clue ve Cuquin, Kukuli, İstanbul Muhafızları, Cry Babies
Minika Go	6	Hızlı Ayaklar, Bizim Joey, Mechamoto, Akıncı, Peter Pan’ın Yeni Maceraları, Oscar Çöllerde
Cartoon Network	6	Kral Şakir, Maşa ile Koca Ayı, Craig’in Krallığı, Clarence, Jade Armor, Sevimli Kahramanlar

⁴ Trt Çocuk kanalı 3-12 yaş grubuna yönelik yayın yapmaktadır. (Trt Çocuk, 2024, <https://www.trtcocuk.net.tr/sik-sorulan-sorular>) Minika Çocuk kanalı 3-8 yaş grubuna yönelik, Minika Go çocuk kanalı ise, 7-14 yaş grubuna yönelik yayın yapmaktadır (Minika Çocuk, 2024, <https://www.minikacocuk.com.tr/hakkimizda>). Cartoon Network Türkiye çocuk kanalının kaç yaş grubuna yönelik yayın yaptığına ait bilgi bulunamamıştır.

Araştırma, örneklem çerçevesinde belirlenen her çizgi filmin, belirlenen tarihlerde yayınlanan bir bölümünü kapsamaktadır.

3.3 Verilerin toplanması ve analizi

Örneklem kapsamında belirlenen çizgi filmler yayın saatinde televizyon ekranından izlenilerek kayıt edilmiştir. Daha sonra kayıttan çizgi filmler tek tek izlenerek yazılı metne dönüştürülmüştür ve kodlama cetveline göre analiz edilmiştir. Her çizgi film üç kez izlenmiştir, birincisinde metinsel içerikler analiz edilmiş, ikinci izlemede görsel içerikler analiz edilmiş üçüncü izleme ise tüm analizler iki araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Her bir çizgi film bölümünün içeriklerinde şiddet öğelerine yer verip vermediği değerlendirilmiştir. Çalışmada analiz edilen çizgi filmlerin içeriklerinde alt kategorilerde yer alan temaların varlığı şiddet öğelerinin varlığına işaret etmektedir. Şiddetin süresine bakılmamıştır.

Araştırmada incelenen şiddet türleri (fiziksel, sözel, psikolojik ve ekonomik) alt kategorilerinde bazı sahnelerden birden fazla şiddet eylemi gerçekleştirildiği için, alt kategoriler için oluşturulan kodlama tablosu birden fazla kategorinin işaretlenmesine olanak tanıyacak biçimde oluşturulmuştur.

Kodlama süreci, çalışmanın güvenilirliği açısından Krippendorf ve Berelson'un tekrara dayanan içerik analizi anlayışı ekseninde şekillendirilmiştir. Güvenilir sonuçlara ulaşmak için veriler iki araştırmacı tarafından iki defa kodlanmıştır. Miles ve Huberman (1994, s.54), araştırmacılar arası uzlaşma düzeyinin yüksek olduğu durumlarda araştırmanın güvenilirlik ve geçerlilik düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. İçerik analizinin güvenilirliği için aşağıda yer alan formülü geliştirmişlerdir.

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Uzlaşma Sayısı}}{\text{Uzlaşma Sayısı} + \text{Uzlaşmama Sayısı}} \times 100$$

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{24}{24 + 4} \times 100 = \% 85,7$$

Tavşancıl ve Arslan (2001, s.81), bu formüle göre araştırmanın geçerli olabilmesi için oranın en az %70 olması gerektiğini vurgulamıştır. Formül çerçevesinde bu çalışmanın güvenilirlik düzeyi %85,7 olarak hesaplanmıştır.

4. Bulgular

Tablo 3. Analiz Edilen Çizgi Filmler ve Özellikleri

Kanal	Çizgi Film	Bölüm Adı	Süresi	Yapım Türü
Trt Çocuk	Kehribar ile Boncuk	Bay Büst'ün En Mutlu Günü	11.23	Yerli
Trt Çocuk	Nils ve Uçan Kaz	Gizemli Orman	12.17	Yabancı
Trt Çocuk	Heidi	Rico	22.40	Yabancı
Trt Çocuk	Dennis ve Gnasher	Kaykay Pisti Kahramanları	10.39	Yabancı
Trt Çocuk	Sagun	Kaçış Planı	12.00	Yerli

Trt Çocuk	Z Takımı	Hafıza Kaybı	12.02	Yerli
Minika Çocuk	Kaplan Daniel'in Dünyası	Doktor Ziyareti	12.21	Yabancı
Minika Çocuk	Neşeli Dünyam	Yeni Arkadaşlar	15.50	Yerli
Minika Çocuk	Clue ve Cuquin	Sebzeli Pizza		Yabancı
Minika Çocuk	Kukuli	Zor Karar	8.34	Yerli
Minika Çocuk	İstanbul Muhafızları	Alman Çeşmesi	16.53	Yerli
Minika Çocuk	Cry Babies	Doğum Günün Olmayan Gün Kutlu Olsun Alice	6.00	Yabancı
Minika Go	Hızlı Ayaklar	Tüm Gücümle	10.17	Yerli
Minika Go	Bizim Joey	Okul Gazetesi	11.07	Yabancı
Minika Go	Mechamoto	---	18.52	Yabancı
Minika Go	Akıncı	Yem	21.22	Yerli
Minika Go	Peter Pan'ın Yeni Maceraları	Kitapta Yazan	21.42	Yabancı
Minika Go	Oscar Çöllerde	Tavuklu Çölün Trampetçisi	6.35	Yabancı
Cartoon Network	Kral Şakir	Yemekler Ayaklandı	13.26	Yerli
Cartoon Network	Clarence	Toz Kardeşliği	10.59	Yabancı
Cartoon Network	Craig'in Krallığı	Yeni Takım	10.34	Yabancı
Cartoon Network	Jade Armor	Canibot	21.23	Yabancı
Cartoon Network	Maşa ile Koca Ayı	Balık Hikayesi	6.43	Yabancı
Cartoon Network	Sevimli Kahramanlar	Kış Açlığı	7.00	Yabancı

Tablo 3'de Analiz edilen çizgi filmlerin yayınlandığı kanallar, bölüm isimleri ve yayın süreleri, yapım türleri bilgileri verilmiştir.

4.1 Metinsel öğelerde şiddet içerikleri analizi

Tablo 4. Analiz Edilen Çizgi Filmlerin Metinlerindeki Şiddet İçerikleri

Şiddet İçeriği	n	%
Var	20	%83,3
Yok	4	%16,7
Toplam	24	100

Tablo 4'de analiz edilen çizgi filmlerin metinlerindeki şiddet içeriklerinin varlığı oransal gösterilmektedir. Çizgi filmlerin metinlerinin %83,3'ünde şiddet içeriği tespit edilmiştir, %16,7 'sinde ise şiddete ait herhangi bir öğeye rastlanmamıştır.

Tablo 5. Metinlerinde Şiddet İçeren Çizgi filmlerin Yapım Türleri

Yapım Türü	n	%
Yerli Yapım	7	% 35
Yabancı Yapım	13	% 65
Toplam	20	%100

Tablo 5’de metinlerinde şiddet içeren çizgi filmlerin yapım türlerine göre dağılımı gösterilmektedir. Metinlerinde şiddet içeriklerine rastlanan çizgi filmlerin %35’i yerli yapım, %65’i ise yabancı yapım olarak tespit edilmiştir.

Tablo 6. Metinlerdeki Şiddet İçeriklerinin Kanallara Göre Dağılımı

Çocuk Kanalları	Şiddet İçeren Çizgi Film Sayısı (n)
Trt Çocuk	6
Minika Çocuk	2
Minika Go	6
Cartoon Network	6

Tablo 6’da metinlerinde şiddet içerikleri tespit edilen çizgi filmlerin yayınlandıkları kanallara göre dağılımı gösterilmektedir. Örneklem kapsamında incelenen çizgi filmlerden metinsel şiddet oranı en az olan kanal Minika Çocuk’tur.

Tablo 7. Metinlerde Bulunan Şiddet Türlerinin Çizgi Filmlere Göre Dağılımı

Çizgi Filmler	Şiddet Türleri			
	Fiziksel Şiddet	Sözel Şiddet	Psikolojik Şiddet	Ekonomik Şiddet
Kehribar Boncuk	Var	Var	Var	Yok
Sagun	Var	Var	Var	Yok
Nils ve Uçan Kaz	Var	Var	Var	Yok
Heidi	Var	Var	Var	Var
Denisss Ghnasher	Var	Var	Var	Yok
Z Takımı	Var	Var	Var	Yok
Kaplan Daniel	Yok	Yok	Yok	Yok
Neşeli Dünyam	Yok	Yok	Yok	Yok
Kukuli	Yok	Yok	Yok	Yok
Cleo ve Cuquil	Var	Yok	Yok	Yok
İstanbul Muhafızları	Yok	Var	Yok	Yok
Cry Babies	Yok	Yok	Yok	Yok
Mechamoto	Var	Var	Var	Yok
Oscar Çöllerde	Var	Yok	Yok	Yok
Hızlı Ayaklar	Yok	Var	Var	Yok
Bizim Joey	Yok	Var	Yok	Yok

Akıncı	Var	Var	Var	Yok
Peter Pan'ın Maceraları	Var	Var	Var	Yok
Maşa ile Koca Ayı	Var	Yok	Yok	Yok
Kral Şakir	Var	Var	Var	Yok
Craign Krallığı	Yok	Var	Yok	Yok
Clarence	Yok	Var	Yok	Yok
Jade Armor	Var	Var	Var	Yok
Sevimli Kahramanlar	Var	Yok	Var	Yok

Tablo 7'de metinlerde bulunan şiddet türlerinin çizgi filmlere göre dağılımı gösterilmektedir. “Kaplan Daniel”, “Neşeli Dünya” “Cry Babies” ve “Kukuli” adlı çizgi filmlerde şiddet içeren unsurlara rastlanmamıştır. Ekonomik şiddet içeriği sadece “Heidi” adlı çizgi filmde görülmüştür. Analiz edilen çizgi filmlerde en fazla görülen şiddet türü sözel şiddettir.

Tablo 8. Çizgi Filmlerin Metinlerinde Görülen Sözel, Psikolojik ve Fiziksel Şiddet Türü Örnekleri

Örnek	Çizgi Film	Şiddet Türü
“Şu uydurma hikâyeyi bir daha duymak istemiyorum”	Nils ve Uçan Kaz	Bağırarak sınırlı şekilde ifade edilmiştir/sözel şiddet
“Siz kazsınız, tavuk değilsiniz”	Nils ve Uçan Kaz	Azarlama ifadeleri /sözel şiddet
“Tembel korsanlar, beceriksiz korsanlar, tembeller sürüsü...”	Peter Pan'ın Yeni Maceraları	Hakaret içeren ifadeler yer almaktadır/sözel şiddet
“Çirkin şey”	Heidi	Hakaret içeren ifadeler vardır/sözel şiddet
“Hadisene şaşkın, yer yarılrsa da içine girsen.!”	Sagun	Azar, hakaret ve bağırma içermektedir/sözel şiddet
“Çocuklar giremez! şimdi hemen kaybol...”	Bizim Joey	Korkutma /psikolojik şiddet
“Ekmek geri gelmezse ödül alamayacaksınız, bu kadar basit”	Heidi	Çocukların çalıştırılması ve emeğinin maddi karşılığının verilmemesi / ekonomik şiddet
“Gidin buradan yoksa sonunuz hiç iyi olmaz”	Z Takımı	Tehdit / psikolojik şiddet

Tablo 8'de metinsel olarak analiz edilen çizgi filmlerde görülen şiddet türlerine örnekler verilmiştir.

4.2 Görsel öğelerde şiddet içerikleri analizi

Tablo 9. Analiz Edilen Çizgi Filmlerin Görsellerindeki Şiddet İçerikleri

Şiddet İçeriği	n	%
Var	18	%75
Yok	6	%25
Toplam	24	100

Tablo 9’da analiz edilen çizgi filmlerin görsellerindeki şiddet içerikleri gösterilmektedir. Çizgi filmlerin % 75’inde görsel şiddet içeriği tespit edilmiş olup, %25’inde ise herhangi bir görsel şiddet içeriğine rastlanmamıştır. Görsel şiddet içeriğinin metinsel şiddet içeriğine benzer bir biçimde, çizgi filmlerde oransal olarak yüksekliği, çocuklara yönelik yayınlarda denetim mekanizmalarının etkin uygulanmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 10. Görsellerinde Şiddet İçeriği Bulunan Çizgi filmlerin Yapım Türleri

Yapım Türü	n	%
Yerli Yapım	5	%27,7
Yabancı Yapım	13	% 72,3
Toplam	18	% 100

Tablo 10’da görsellerinde şiddet içeriği bulunan çizgi filmlerin yapım türleri gösterilmektedir. Analiz edilen çizgi filmlerde görsel şiddet unsuru bulunan çizgi filmlerin %27,7’si yerli yapım, %72,3’ü yabancı yapımdır. Yabancı çizgi filmlerde yerli çizgi filmlere kıyasla, sözel şiddet oranına benzer bir biçimde görsel şiddet öğelerinin de niceliksel fazlalığı, Türkiye merkezli ve çocuklara yönelik yayınlarda, şiddet içeriklerine yönelik hassasiyetin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 11. Görsel Şiddet İçeriklerinin Kanallara Göre Dağılımı

Çocuk Kanalları	Şiddet İçeren Çizgi Film Sayısı (n)
Trt Çocuk	6
Minika Çocuk	2
Minika Go	6
Cartoon Network	4

Tablo 11’de görsel şiddet içeriği bulunan çizgi filmlerin kanallara göre dağılımı verilmektedir. Örneklem kapsamında incelenen çizgi filmlerden görsel şiddet içeriğine en az rastlanan kanal Minika Çocuk’tur.

Tablo 12. Görsellerinde Bulunan Şiddet Türlerinin Çizgi Filmlere Göre Dağılımı

Çizgi Filmler	Görsel Şiddet Türleri	
	Fiziksel Şiddet	Psikolojik Şiddet
Kehribar Boncuk	Var	Var
Sagun	Yok	Var
Nils ve Uçan Kaz	Var	Var
Heidi	Yok	Var
Deniss Ghnasher	Var	Var
Z Takımı	Var	Var
Kaplan Daniel	Yok	Yok
Neşeli Dünyam	Yok	Yok
Kukuli	Yok	Yok

Cleo ve Cuquil	Yok	Var
İstanbul Muhafızları	Yok	Var
Cry Babies	Yok	Yok
Mechamoto	Var	Var
Oscar Çöllerde	Var	Var
Hızlı Ayaklar	Yok	Var
Bizim Joey	Yok	Var
Akıncı	Var	Var
Peter Pan'ın Maceraları	Var	Var
Maşa ile Koca Ayı	Yok	Var
Kral Şakir	Yok	Yok
Craig'in Krallığı	Yok	Yok
Clarence	Yok	Var
Jade Armor	Var	Var
Sevimli Kahramanlar	Var	Var

Tablo 12'de görsellerinde bulunan şiddet türlerinin çizgi filmlere göre dağılımı gösterilmektedir. "Kaplan Daniel", "Neşeli Dünyam", "Cry Babies", "Kukuli", "Kral Şakir", "Craig'in Krallığı" adlı çizgi filmlerde görsel şiddet türlerine rastlanmamıştır. Analiz edilen çizgi filmlerde en fazla görülen görsel şiddet türü psikolojik şiddettir.

Tablo 13. Analiz Edilen Çizgi Filmlerde Görülen Görsel Şiddet Örnekleri

Şiddet İçeren Görseller	Çizgi Film İsmi	Şiddet Türü
	Kehribar ve Boncuk	Aşırı kızgın yüz ifadesi/ psikolojik şiddet
	Hızlı Ayaklar	Aşırı kızgın yüz ifadesi/ psikolojik şiddet

	Akıncı	Yüzde kesik parçalar /psikolojik şiddet
	Peter Pan'ın Yeni Maceraları	Korku, endişe / psikolojik şiddet
	Oscar Çöllerde	Sivri dişler/psikolojik şiddet
	Z Takımı	Kavga etmek, saldırmak /fiziksel şiddet

Tablo 13'de analiz edilen çizgi filmlerde görülen görsel şiddet örnekleri sunulmuştur.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Medyanın toplum üzerindeki etkisi gün geçtikçe artmaktadır. Görsel ve işitsel yeni gelişmelere hızla ayak uyduran kitle iletişim araçları ve özellikle televizyon çocukların dünyasında önemli rol oynamaktadır. Tematik yayıncılığın ortaya çıkması ile hedef kitlesi çocuk olan kanalların sayısı giderek artmakta olup, çocukların televizyona ilgisi her daim canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Çocuklara uygun olmayan içerikler ve uzayan ekran süreleri yeni tartışmaları ve araştırmaları ortaya çıkarmıştır, bunlardan biri de çocukların şiddet görüntülerine maruz kalmasıdır.

Yapılan araştırmalar çocuklar için vazgeçilmez eğlence aracı haline gelen çizgi filmlerde şiddet unsurlarının varlığını ortaya koymaktadır. Bilişsel gelişim süreci devam eden, gelişen medya karşısında savunmasız kalan çocuklar şiddet ve saldırganlık içeren çizgi filmlerden olumsuz etkilenmektedir. Çalışmalar göstermektedir ki, çizgi filmlerde şiddet sahnelerine maruz kalan çocuklarda saldırgan davranışlar görülmektedir.

Ayrıca medyada şiddetin çocuklara nasıl sunulduğu önemli bir konudur. Çizgi filmlerde yer alan şiddet sahneleri eğlence unsuru olarak, şiddet uygulayan karakter sempatik ve komik gösterilerek, güldürücü unsurlar eklenerek veya kahraman bir karakter yaratılarak iyilerin kazanması kötülerin cezalandırılması noktasında haklı gösterilerek sunulmaktadır. Işiker, 0-6 yaş gurubu çocukların televizyonda izlediği kurgu sahnelerinin gerçeklik ayırımını yapamadığını ifade etmiştir (2011, s. 97). Bu durumun sonucunda çocuklarda şiddetten rahatsız olmama, hassasiyetin azalması, duyarsızlaşma, önemsememe gibi etkiler görülebilmektedir.

Bu çalışmada tematik çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde yer alan şiddet içeriklerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de yayın yapan tematik çocuk kanallarından TRT Çocuk, Minika Çocuk, Minika Go ve Cartoon Network ‘de yayınlanan amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenen toplam yirmi dört çizgi film metinsel ve görsel olarak içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma sorularına göre çalışmanın sonuçlarını değerlendirdiğimizde;

İncelenen çizgi filmlerde şiddet içerikleri yer almakta mıdır? Analiz edilen çizgi filmlerin %83,3’ünde metinsel şiddet içerikli unsurlar, %75 oranında ise görsel şiddet unsurları tespit edilmiştir. Şiddet içeriklerinin çizgi filmlerde oransal olarak yüksek olması, denetim mekanizmalarının etkin uygulanmadığını göstermektedir.

İncelenen çizgi filmlerde yer alan şiddet içerikleri, yapıım türüne göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Araştırma kapsamında metinsel şiddet içeren çizgi filmlerin % 65’i, görsel şiddet içeren çizgi filmlerin % 72,3’ü yabancı yapııdır. Televizyonda yayınlanan yabancı yapıım çizgi filmlerin çoğunluğunda şiddet içerikli unsurlar bulunmaktadır. Yabancı yapıımlarda, yerli yapıımlara kıyasla daha yüksek oranda şiddet içeriğinin tespit edilmesi, inceleme özelinde Türkiye merkezli ve çocuklara yönelik yayınlarda, şiddet içeriklerine yönelik hassasiyetin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

İncelenen çizgi filmlerde yer alan şiddet içerikleri, ilgili çizgi film kanallarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir? İncelenen çizgi filmlerden metinsel şiddet oranı en az olan kanal Minika Çocuk’tur. Trt Çocuk, Minika Go ve Cartoon Network kanallarında yayınlanan örneklem çerçevesinde incelenen tüm çizgi filmlerde metinsel şiddet öğelerine rastlanmıştır. Görsel şiddet içeriklerine bakıldığında ise Minika Çocuk kanalından sonra en az görsel şiddet oranı Cartoon Network kanalında tespit edilmiştir. Minika Çocuk kanalında şiddet içeren çizgi filmlerin niceliksel olarak daha düşük düzeyde tespit edilmesi, kanal yaş aralığının 3-8 yaş olması ile ilişkilendirilebilir.

İncelenen çizgi filmlerde yer alan şiddet içerikleri, şiddet türüne göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Analiz edilen çizgi filmlerin metinlerinde en fazla görülen şiddet türü sözel şiddettir. En az görülen şiddet türü ise ekonomik şiddettir. “Kaplan Daniel”, “Neşeli Dünyam” “Cry Babies” ve “Kukuli” adlı çizgi filmlerde şiddet içeren unsurlara rastlanmamıştır. Görsel şiddet türlerine baktığımızda ise en fazla görülen şiddet türü psikolojik şiddettir. “Kaplan Daniel”, “Neşeli Dünyam”, “Cry Babies”, “Kukuli”, “Kral Şakir” ve “Craig’in Krallığı” adlı çizgi filmlerde görsel şiddet türü görülmemiştir.

Örneklem çerçevesinde analiz edilen çizgi filmlerde tespit edilen şiddet içerikleri, kimi çizgi filmde güldürü unsuru olarak sunulurken, kiminde ise kahramanların ceza yöntemi olarak haklı gösterilmiştir. Örneğin, “Kehribar ve Boncuk” adlı çizgi filmde karakterler sevimli gösterilmiş ve şiddet güldürü unsurları ile desteklenmiştir. “Jade Armor” ve “Akıncı” gibi çizgi filmlerde ise kahramanlık kurgusu içerisinde kötülerin cezalandırılması gerekliliği içerisinde haklı gösterilerek normalleştirilmiştir.

En yoğun şiddet içerikli çizgi filmler ise Minika Go'da yayınlanan "Mechamoto", "Akıncı" ve Cartoon Network kanalında yayınlanan "Jade Armor" ve "Sevimli Kahramanlar" adlı çizgi filmlerdir. Bu çizgi filmlerden "Sevimli Kahramanlar" baştan sonra şiddet öğeleri içermekte olup, şiddet güldürü malzemesi olarak kullanılmaktadır. Diğer üç çizgi film ise, kahramanlık üzerine kurgulanmış olup, şiddet kötülerin cezalandırılması için haklı gösterilmektedir. "Akıncı" ve "Mechamoto" çizgi filmleri erkek çocuklar için, "Jade Armor" ise kız çocuklar için hazırlanmıştır. Analiz edilen çizgi filmlerde metinsel olarak en fazla görülen şiddet türü sözel şiddet olurken, görsel şiddet türü olarak en fazla görülen şiddet ise psikolojik şiddettir.

Sonuç olarak, şiddet içerikli çizgi filmler çocukların duygusal, bilişsel ve kimlik gelişimlerini olumsuz olarak etkilemektedir. Çocuklar şiddet unsurlarını tutum ve davranışlarına yansıtılabilmektedir. Bu durumların oluşmaması için, çizgi film yayınları üzerindeki denetimin artması, ithal edilen çizgi filmlerin denetlenmesi, yeni denetim mekanizmalarının geliştirilmesi, danışma kurullarının oluşturulması gerekmektedir. Şiddet içeriklerini görselleştirmemek ve şiddet içermeyen yayınların sayısını artırmak önemlidir. Ayrıca ebeveynlerin ekran konusunda kontrollü olması, çocukların izlediklerine eşlik etmesi, içeriklerin tartışılarak izlenmesi önerilmektedir. Çocuklar için uygun olmayan, zararlı yayınlara karşı belirli aralıklarla yeni çalışmalar yapılmalıdır. Aynı zamanda şiddet içeren çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik izleyici araştırmaları önerilmekte olup medya, çocuk ve şiddet konulu yeni araştırmaların yeni medya platformlarında yapılmasının alanyazınına katkısı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akyüz, E. (2013). *Çocuğun Bilgi Edinme ve Zararlı Yayınlarla Karşı Korunma Hakkı*. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1. (s.115-132). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Aral, N. ve Kadan G. (2019). "Çizgi Filmlerde Yer Alan Şiddet Öğelerinin İncelenmesi" *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences Cilt/Volume: 10, Sayı/Number:1, 57-75*
- Arık, A. (1992). *Psikolojide Bilimsel Yöntem*. İstanbul: İ.Ü Basımevi ve Film Merkezi Yayın No: 3708
- Ayrancı, Ü. ve Köşgeroğlu, N. ve Günay, Y. (2004). "Televizyonda Çocukların En Çok Seyrettikleri Saatlerde Gösterilen Filmlerdeki Şiddet Düzeyi". *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 133-140.
- Atik, A. ve Ebrin, Ö. (2015). "Çizgi Filmlerde Sempatik Şiddet Olgusu: Trt Çocuk Televizyonu Örneği." *Atatürk İletişim Dergisi*, (8), 99-114. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiletisim/issue/33518/373937> (Erişim Tarihi: 12.01.2024).
- Aydemir, M. (2014). "Medyada Şiddetin Dönüşümüne Bilinçaltı Etki Yöntemleri ve Mutlu Şiddet İlişkisi". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16. (Özel Sayı 1) 166-170.
- Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Yayınları
- Baltaş, Z. (2004). *Şiddet Filmlerinde Çocuk Reklamları*, I. Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı, 88-97.
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. New York: Free Press.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik Analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 109
- Büyükbaykal G. (2007). "Televizyonun Çocuklar Üzerine Etkileri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, s. 28
- Browne, K. D. ve Hamilton G, C. (2005). "The Influence of Violent Media on Children and Adolescents: A Public-Health Approach". *The Lancet*, 365, s.702-710.

- Can, A. (1995). Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Yönelik Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Can, A. (1996). Çocuk ve Çizgi Film. Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- Centerwal, B. S. (1992). "Television and Violence-The Scale of the Problem and Where to Go From Here", *Special Communication-Jama*, (267):22: 3059-3060.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). "Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125
- Conners-Burrow N.A ve McKelvey LM ve Fussell JJ.(2011). "Social Outcomes Associated with Media Viewing Habits of Low-income Preschool Children". *Early Educ Dev.* (22):2: 256-273.
- Çaplı, B. (1996). Çocuk ve Televizyon . *Yeni Türkiye*, Sayı 12.
- Dağ, I. ve Öktem, F. ve Yazıcı, K. ve Güvenç, G. ve Rezakı, M. ve Demir, N.Ö. ve Özer, Ö. ve Özer, A. ve Tunçel, M. (2005). Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Olumsuz Etkileri. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Özel Çalışma Grubu Sonuç Raporu, Ankara.
- Doğan, A. ve Göker, G. (2012). "Tematik Televizyon ve Çocuk: İlköğretim Öğrencilerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları." *Milli Eğitim Dergisi*, 194.
- Demirkol, P. (2013). Televizyon Çocuk Programlarında Yer Alan Müziklerin Müzik Dersi Öğretim Programı Genel ve Özel Amaçları Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı
- Erdoğan İ. ve Alemdar, K. (2001). Televizyon Dünyaya Açılan Pencere Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllık:1999, 169-198
- Ertürk, Y.D. (2004). Çocukluk Çağı Gelişim Dönemlerine Göre Medya Kullanımı. Çocuk Hakları ve Medya. Mustafa Ruhü Şirin (Der.) İstanbul: Çocuk Vakfı
- Evinç, G.Ş., Akdemir, D., Özdemir, D.F. (2010). " Medyada Şiddet Kültürü" Özer Ö (Ed.). içinde Şiddet, Çocuk ve Medya , 411-432, Konya: Literatürk
- Gentile, D. A., ve Anderson, C. A. (2006). Violent video games: Effects on youth and public policy implications. *Handbook of children, culture, and violence*, 225-246.
- Gerbner, G. (1994). Kültürel Mitolojimizi Düzeltmek: Televizyonun Küresel Pazarlama Stratejisi. *Adaletin Ekolojisi*, (40), s.40
- Güler, D.A. (1989). "Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film". *A.Ö.F. İletişim Bilimleri Dergisi*. Sayı: 2.
- Görmez, E. (2018). "Medya Okuryazarlığı Dersinin Çizgi Filmlerde Yer Alan Subliminal Mesajları Çözme Becerisine Etkisi Üzerine Bir Çalışma". *International Journal of Language Academy*, 6(4): 97.
- Güz, H. (2007). Şiddet ve Gençliğin Şiddeti Algılaması. Çocuk Ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu, 15-16 Mayıs 2006 içinde. Ankara: AEM Kitap.
- Haktanır, G. (2009). Okul Öncesi Eğitime Giriş. Ankara: Anı yayıncılık.
- Huesmann LR. ve Malamuth NM. (1986). "Media Violence and Antisocial Behavior: An Overview". *J Soc Issue* 42, 1-6
- İldeş, N. (2002). Radyo ve Televizyonlarda Şiddet ve İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri Sempozyumu. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- İlhan, V., Çetinkaya, Ç. (2013). "İlkokul Öğrencilerinin Tematik Çocuk Kanallarındaki Çizgi Filmleri İzleme Alışkanlıkları", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 317-326.
- Inceoğlu, Y.(2000). Uluslararası Medyada Şiddet ve Çocuk-1, *Barometre Gazetesi*. s.14.

- İpek, C. (2007). Okullarda Şiddet Bağlamında ilköğretim programına konan medya okur-yazarlığı dersi, Adem Solak (Ed.) Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu (235-262). Ankara: Hegem Yayınları
- İşsever, M.S. (2008). Çizgi Filmlerdeki Şiddetin İlkokul Öğrencileri İle İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kane, TR. Vd. (1977). "Humuours as s tool of social İnteraction" içinde It's a funny thing, humuour, Chapman, Antony J. Ve Foot, Hugh , Pergamon Pres:13-16
- Krippendorff, K. (2003). Content Analysis: An Introduction to its Methodology. London: Sage Publications.
- Luther, C.A. ve Legg, J.B. (2010). "Gender differences in depictions of social and physical aggression in children's television cartoons in the Us". *Journal of Children and Media*. 4(2);191-205.
- Mahmood, T., İftikhar U., ve Bhatti A.(2020). Impact of Violent Cartoons on the Behaviour of Children: A Case Study of South Punjab , *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*.Volume 8, Issue 2., 689-702.
- Miles, Matthew B. ve A. Michael Huberman (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Minika Çocuk (2024), <https://www.minikacocuk.com.tr/hakkimizda>, Erişim Tairihi:02.01.2024
- Mutlu, E.(1991). *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Önder, A. ve Dağal, B. A. (2006). Okul Öncesi Çocukların Annelerinin 'Benimle Oynar Mısın? Çocuk Programını Kalite Kriterlerine Göre Değerlendirmesi, II. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi: 171- 184.
- Özen Ö, ve Kartelli F. (2017). "Türkiye'de Yayın Yapan Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddet Olgusunun Analizi". *Marmara İletişim Dergisi*. Sayı 27, 81-93
- Şenol D. ve Mazman İ. (2014). "Çocuğa Uygulanan Şiddet: Türkiye Özelinde Sosyolojik Bir Yaklaşım", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (26). 11-17
- Şeşen E. ve Ertürk K.Ö. (2018). Çizgi Filmlerdeki Şiddet İçeriğinin Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*. Vol.10. No.3 232-246
- Uluocak Ş.ve Gökulu G. ve Bilir O.ve Karacık N. E. ve Özbay D. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Kadına Yönelik Şiddet*, Edirne: Paradigma Akademi.
- Utma, S. (2022). "Çocuk- Medya Etkileşiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Medya Okuryazarlığı Çerçevesinde Bir Değerlendirme". *International Smart Journal*. Vol.8-Issue:59
- Ünsal, A. (1996). *Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi*. Cogito, 6-7 Kış Bahar. Yapı Kredi Yayınları.
- Üstündağ A. ve Şenol F. B. (2021). "Çizgi Filmlerde Yer Alan Şiddet ve Korku Öğelerinin İncelenmesi: TRT Çocuk Kanalı Örneği" *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(1), 173-188.
- Rigel, N. (1995). *Haber, Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Tavşancıl E. ve Aslan E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*, İstanbul: Epsilon Yayınevi
- Trend, D. (2008). *Medyada Şiddet Efsanesi*, Bostacı G. (Ed.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Trt Çocuk (2024). <https://www.trtcocuk.net.tr/sik-sorulan-sorular>, Erişim Tarihi: 02.01.2024.
- RTÜK (2013). *Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması*. https://www.rtuk.gov.tr/Media/FM/Birimler/Kamuoyu/2013%20Y%C4%B1%C4%B1%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%C4%B1_0110.pdf
- RTÜK (2018). *Çocukların Yeni Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Siber Zorbalık Araştırması*. <https://www.rtuk.gov.tr/Media/FM/Birimler/Kamuoyu/cocuklarin-yeni-medya-kullanimlari-ve-siber-zorbalik.pdf>

- Yağlıcı, M. (2019). “Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim”, Kırık, A.M. (Ed.) İçinde, Medyada Çocuk, Suç ve Kahramanlık Olgusu, 109-148. Çizgi Kitabevi
- Yalçın, S. S. ve Tuğrul, B. ve Naçar, N. ve Tuncer, M. ve Yurdakök, K. (2002). “Factors That Affect Television Viewing Time in Preschool and Primary School Children”. *Pediatrics International*, 44, p.622-627.
- Yaşar, M. ve Paksoy, I. (2011). “Çizgi Filmlerdeki Saldırgan İçerikli Görüntülerin, Çocukların Serbest Oyunları Sırasındaki Saldırganlık Düzeylerine Etkisi”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 20, Sayı 2, s.279-298.
- Yıldız, C. (2016). “3-6 Yaş Çocuklarının Tercih Ettikleri Çizgi Filmlerdeki Şiddet İçeriklerinin Analizi.” *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 698-716
- Zhao, J. ve Xiaoming, H. (2004). “Parent-Child Co-Viewing of Television and Cognitive Development of The Chinese Child”. *International Journal of Early Years Education*, 12(1), p.63-77.
- Zimmerman, F. J. ve Christakis, D. A. (2005). “Children's television viewing and cognitive outcomes: a longitudinal analysis of national data”. *Arch Pediatr Adolesc Med*.159(7): 619-25.